

Hoe groot is de opgave landelijk?

In het Klimaatakkoord is afgesproken dat tenminste 35 TeraWattuur (TWh) aan grootschalige hernieuwbare elektriciteitsopwekking op land voor 2030 moet worden opgewekt. Het doel van de Regionale Energie Strategie is een zorgvuldige ruimtelijke inpassing van hernieuwbare energieopwekking, regionale warmte(rest)bronnen en bijbehorende infrastructuur. In een RES-regio werken overheden met maatschappelijke partners, netbeheerders, het bedrijfsleven en inwoners regionaal gedragen keuzes uit. Dit doen zij voor de opwekking van duurzame elektriciteit, de regionale warmtetransitie in de gebouwde omgeving en de daarvoor benodigde opslag- en energie-infrastructuur (focus op de klimaattafels Gebouwde omgeving en Elektriciteit).

Waar komt de hoogte van de landelijke ambitie vandaan, waarop is de 35 TWh gebaseerd?

In het Klimaatakkoord is de productie van elektriciteit uit hernieuwbare bronnen in 2030 bepaald. De 35 TWh is gebaseerd op berekeningen om de CO₂-emissie met ten minste 20,2 Mton te verminderen. Dat is een CO₂-emissie van 14 procent. Concreet wordt hierbij gestreefd naar het opschalen van de elektriciteitsproductie uit hernieuwbare bronnen tot 84 TWh; 35 TWh op land en 49 TWh wind op zee.

Wie beoordeelt de Concept RES?

Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) adviseert het Nationaal Programma RES (NP RES) over alle Concept RES'en van de 30 RES-regio's, waaronder de RES-regio Drenthe. Het PBL is het nationale instituut voor strategische beleidsanalyse op het gebied van milieu, natuur en ruimte.

PBL analyseert de kwantiteit en kwaliteit van de Concept RES en focust de analyse op bovenregionale en nationale aspecten, dus niet afzonderlijk per regio. Als het gaat om kwantiteit kijkt PBL naar wat de regio's kunnen opwekken in TWh. Zo wordt gekeken of het doel van 35 TWh binnen bereik ligt. De regio's en ook PBL geven hierbij aan welke belemmeringen er zijn, waardoor ambities mogelijk niet kunnen worden gehaald. Ook wordt gekeken naar de vragen: hoe verhouden de huidige en verwachte warmtevraag en- aanbod zich tot elkaar, is de benodigde infrastructuur aanwezig en hoe komen gemeenten binnen een regio en mogelijk over regiogrenzen heen tot een gedragen en efficiënte aanpak? Bij kwaliteit gaat het om bestuurlijk draagvlak: in hoeverre zijn democratisch gekozen besturen geïnformeerd? En maatschappelijke betrokkenheid: in hoeverre hebben of krijgen burgers en bedrijven een stem in het opstellen en later ook het uitvoeren van de RES? Met de analyse ontstaat een totaalbeeld van de ruimtelijke inpassing, impact voor het netwerk en het maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak in deze fase van de RES. PBL zal ook oplossingsrichtingen schetsen voor de belangrijkste knelpunten die het bereiken van het doel kunnen belemmeren. Inzichten over verschillen tussen regio's zullen in dat kader worden meegenomen.

Wat gebeurt er als landelijk 35 TWh niet wordt gehaald?

De decentrale overheden ontwikkelen samen een verdeelsystematiek voor het geval landelijk de 35 TWh niet halen. Deze verdeelsystematiek is Route35 genoemd: de route om tot 35 TWh te komen.

Wie is verantwoordelijk voor de Route 35?

De besturen van IPO, VNG en de UvW besluiten over de verdeelsystematiek. Zij hebben elk een bestuurder afgevaardigd voor de stuurgroep Route35.

Hoe wordt de regionale ambitie bepaald?

Voor de bijdrage van de RES-regio Drenthe vond een zorgvuldig proces plaats. In samenspraak met de gemeenten is geïnventariseerd welke wind- en zonprojecten 'in de pijplijn' zitten. Daarna formuleerde elke gemeente in de RES-regio Drenthe een aanvullende ambitie op het gebied van wind en zon. De optelsom van alle projecten 'in de pijplijn' en de ambities vormt de regionale bijdrage.

Voor de projecten die in de pijplijn zitten, geldt dat een groot deel al is gerealiseerd c.q. vergund en dat een klein deel nog moet worden vergund. RES-regio Drenthe gaat ervan uit dat deze laatste categorie projecten uiterlijk 2025 zijn vergund en gerealiseerd. Onder vergund wordt verstaan zowel de omgevingsvergunning van de overheid als het contract voor de netwerkcapaciteit van de netbeheerder.

Alle gemeenten formuleerden een aanvullende ambitie die tezamen de regionale ambitie is van de RES-regio Drenthe. Het gaat om aanvullende ambities die samen met inwoners en andere partijen vorm moeten krijgen. Deze aanvullende ambities voor wind en zon op land moeten nog planologisch worden vertaald en uiterlijk in 2025 planologisch zijn vastgelegd. Het is het streven van de RES-regio Drenthe dat de aanvullende ambities uiterlijk 2030 zijn vergund én gerealiseerd.

Hoe gaat de besluitvorming in de raden? Wat gebeurt er met de uitkomst?

In de RES-regio Drenthe is gekozen voor een gedifferentieerde behandeling van de Concept RES, wat betekent dat de verschillende overheden de Concept RES op hun eigen manier behandelen. De Concept RES regio Drenthe komt aan de orde in de gemeenteraden, Staten en Algemeen Besturen van de waterschappen in de maanden april en mei van dit jaar. Voor 1 juni 2020 levert de RES-regio Drenthe de concept RES in bij het Nationaal Programma Regionale Energie Strategie. Mochten gemeenteraden, Provinciale Staten of Algemeen Besturen van de waterschappen voor 1 juni 2020 niet tot een besluit zijn gekomen, vanwege de coronacrisis, dan is er een mogelijkheid om eventuele aanvullingen in te dienen tot 1 oktober 2020.

De Concept RES regio Drenthe is een tussenstap om voor 1 juli 2021 (was 1 maart 2021, uitgesteld vanwege coronacrisis) te komen tot de definitieve RES 1.0 die vervolgens elke twee jaar wordt geactualiseerd.

Wat is de juridische status van de RES 1.0.?

De (Concept) RES heeft geen juridische status. Er kunnen daarom geen rechten aan worden ontleend. De RES moet juridische status gaan krijgen in de verankering in het instrumentarium van de Omgevingswet. De RES 1.0 wordt bestuurlijk vastgesteld door de gemeenteraden, provinciale staten en algemeen besturen van de waterschappen. Daarmee is de RES 1.0 bestuurlijk bindend en heeft het de status van een beleidsstuk.

Hoe betrekken we de inwoners? Hoe zorgen we ervoor dat dit hele verhaal landt bij onze inwoners?

Maatschappelijke betrokkenheid is een voorwaarde om de energietransitie vorm te geven. De gemeenten in de RES-regio Drenthe zijn primair verantwoordelijk voor de participatie en communicatie met hun eigen inwoners, bedrijven en maatschappelijke partners. Gemeenten staan als overheid immers het dichtst bij de samenleving. Deze keuze zorgt voor een lokale inkleuring van de regionale strategie en houdt ruimte voor lokaal maatwerk. De gemeenten hebben veel ervaring met participatie en zullen waar mogelijk met de energietransitie aansluiten bij andere participatietrajecten die lopen binnen de gemeente.

Hoe maken we het RES-verhaal concreet?

Naast de uitleg over de overgang van fossiele brandstoffen naar duurzaam in de vorm van zon en wind, is het belangrijk dat we ingaan op wat inwoners zelf kunnen doen en waar ze terecht kunnen. We maken het verhaal verder concreet door uit te leggen:

- wat de (Concept) RES is;
- wie de spelers zijn met hun rollen;
- welke belangrijke keuzes waarom zijn gemaakt in de Concept RES.

Het is belangrijk om met zoveel mogelijk concrete voorbeelden te komen, waarvan we er veel hebben in de RES-regio Drenthe. Ook laten we partners (bijvoorbeeld energiecoöperaties en jongeren) aan het woord.

Wat communiceren we regionaal, en wat lokaal? Hanteren we daarbij algemene principes?

De gemeenten in de RES-regio Drenthe zijn primair verantwoordelijk voor de participatie en communicatie met hun eigen inwoners, bedrijven en maatschappelijke partners. Om de verschillende partijen te ondersteunen in hun rol, worden op regionaal niveau verschillende activiteiten ontwikkeld en georganiseerd. Het Werkbureau RES-regio Drenthe is de verbindende schakel tussen de partijen. Op regionaal niveau ontwikkelen we kennis, delen we ervaringen en ondersteunen en adviseren we elkaar.

Op dit moment wordt gewerkt aan onder meer:

- publieksvriendelijke versie van de Concept RES. Wanneer deze in de lokale kranten in de RES-regio Drenthe wordt gepubliceerd, is door de Corona-crisis op dit moment nog niet duidelijk;
- verdere ontwikkeling van de website www.energievoordrenthe.nl, het digitale platform waarop alle partijen samenkomen en waar allerlei informatie is te vinden;
- verdere ontwikkelen van de gereedschapskist die op www.energievoordrenthe.nl staat. Gemeenten en andere partijen kunnen hiervan gebruikmaken voor hun eigen communicatie en participatieprocessen;

- training Participatief Leiderschap om samenwerking te versterken, een gevoel van collectiviteit te creëren en gemeenten te ondersteunen bij participatieve processen rondom de RES;
- handreiking participatie;
- masterclass Lokaal Eigendom.

Hoe kan de kwaliteit van de fysieke leefomgeving worden behouden? Grote opgave vereist zorgvuldigheid.

De afspraken in de RES worden vertaald in het ruimtelijk beleid van gemeenten en provincie, waaronder omgevingsvisies, provinciale verordeningen en omgevingsplannen. De gemeenten maken zorgvuldige afwegingen om de kwaliteit van de fysieke leefomgeving te behouden. Veel gemeenten in de RES-regio Drenthe consulteren inwoners en/of organiseren bewonerswerkgroepen om randvoorwaarden voor zon- en windprojecten op te stellen.

Wordt het reservenet ingezet om de netcapaciteit te verhogen?

De Minister van EZK is voornemens om de reservecapaciteit op het net (ook bekend als de vluchtstrook) in te zetten. De hiervoor benodigde Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) wordt eind 2020 van kracht. TenneT heeft in oktober 2019 de ACM verzocht om vooruitlopend op deze AMvB voor stations in Drenthe en Groningen al deze reservecapaciteit te mogen inzetten. De ACM heeft onlangs een ontwerpbesluit gepubliceerd waarin ze aangeven dat ze dit gaan toestaan. Indien de ontheffing in volle omvang wordt toegekend, dan ontstaat voor de genoemde stations in de ontheffingsaanvraag een verdubbeling van 250 MW naar 500 MW van de capaciteit. In het ontwerpbesluit heeft ACM echter een gedeeltelijke toekenning van de aanvraag verleend. Dit ontwerpbesluit is echter nog niet definitief. Er kunnen nog zienswijzen op worden ingediend. Op dit moment beraadt TenneT zich op de voorwaarden die ACM stelt aan de ontheffingsaanvraag, aangezien er twijfels zijn over de haalbaarheid van de invulling van de door ACM gestelde voorwaarden.

Het ontwerpbesluit is te vinden op: <https://www.acm.nl/sites/default/files/documents/2020-04/ontwerpbesluit-ontheffing-tennet-noord-nederland.pdf>

Berekeningen van de netwerkbeheerders geven aan dat deze vrijstelling slechts een zeer beperkt effect heeft in het noorden van Nederland. Pas als Drenthe naar een nieuwe netstructuur over is gegaan (aanpassingen Emmen, Assen en Hoogeveen en in Groningen - Ter Apelkanaal) komt er substantieel extra capaciteit bij voor Noord Nederland.

Hoe gaan we om met initiatieven die niet kunnen aansluiten?

Het is nodig eerst een totaalbeeld te hebben van de netwerksituatie in RES-regio Drenthe. Dit totaalbeeld wordt gevormd door doorrekening door de regionale netbeheerders (Enexis en RENDO) en de landelijk netbeheerder (TenneT). Nu de doorrekening door de regionale netbeheerders bekend is, is het van belang te weten wat de gevolgen zijn van de doorrekening door TenneT op het hoogspanningsnetwerk. Deze doorrekening vindt plaats op weg naar RES1.0. Op basis van dat totaalbeeld moet in overleg tussen de gemeenten en netbeheerders worden bepaald wat dit betekent voor initiatieven die nu niet kunnen aansluiten.

Wat zijn de kosten van de netuitbreiding en wie gaan daarvoor betalen?

De regionale netbeheerders Enexis en RENDO hebben de scenario's voor hernieuwbare energie doorgerekend en de netimpact bepaald. De maatschappelijke kosten zijn tussen de 205 en 221 miljoen euro voor de aangeleverde scenario's. Dit bedrag is nog exclusief de kosten die TenneT maakt. Daarnaast is er ook 7.5 tot 20 hectare aan ruimte nodig voor de realisatie van vijf nieuwe HS/MS-stations en om bestaande HS/MS-stations uit te breiden.

Telt biomassa ook mee voor de landelijke doelstelling van 35 TWh?

De productie van hernieuwbare elektriciteit uit biomassa en biogas wordt niet meegeteld voor de nationale doelstelling van 35 TWh. Over het gebruik van biomassa als energiedrager en grondstof worden nadere afspraken gemaakt met andere klimaatsectoren.

Hoe geven we lokaal eigendom vorm in de regio? Gaan we dat als regio gezamenlijk oppakken?

In de RES-regio Drenthe is het streven naar 50% lokaal eigendom van de productie van hernieuwbare opwekking van elektriciteit op land belangrijk uitgangspunt. Lokaal eigendom draagt immers bij aan bredere maatschappelijke betrokkenheid en acceptatie voor hernieuwbare energieprojecten doordat de financiële revenuen van deze projecten (deels) ten goede komen aan de directe omgeving.

Lokaal eigendom ontstaat uit lokale kracht. Actieve inwoners zetten samen een energiecoöperatie op en realiseren hun eigen energieproject of participeren als gelijkwaardige partners in een energieproject. De RES-regio Drenthe kent een grote hoeveelheid energiecoöperaties die onder meer zijn georganiseerd in de Drentse Koepel Energie Initiatieven (Drentse KEI). Door hun directe betrokkenheid bij de RES-regio Drenthe geeft de Drentse KEI inhoud aan de coöperatieve aanpak en speelt een wezenlijke rol in de realisatie van lokaal eigendom. Het streven van de Drentse KEI is dat elke gemeente in de RES-regio Drenthe één of meerdere energiecoöperatie heeft die een professionele gesprekspartner is van de gemeente en ontwikkelaars. Om de energiecoöperaties de ruimte te geven om deze kansen te kunnen pakken, is coördinatie van de overheden gewenst. Zo geven we samen vorm aan lokaal eigendom.

Is er bij de energiecoöperaties ook voorkeur voor zon op dak?

De Drentse KEI hanteert de landelijke zonneladder. Daaruit volgt dat ze groot voorstander is van zon-op-dak. Binnen de VanOns-beweging werkt de Drentse KEI aan het stimuleren en realiseren van zon op dak projecten door, met, en/of via de lokale energiecoöperaties. Als Drentse KEI en via het eigen energiebedrijf Energie VanOns worden lokale coöperaties en energie-initiatieven gefaciliteerd bij het ontwikkelen, realiseren en exploiteren van zon op dak projecten. Energie VanOns is zowel afnemer als lokale distributeur van de lokaal geproduceerde stroom van zon op dak projecten via de landelijke regelingen Regeling Verlaagd Tarief (Postcoderoos regeling) en de SDE+ exploitatie subsidie.

Kan de ontwikkeling door Bronnen VanOns als lokaal eigendom worden aangemerkt?

Ja, Bronnen VanOns ontwikkelt energiebronnen op land en zoet water alleen in opdracht van lokale energie-initiatieven of energiecoöperaties en draagt deze na realisatie over aan de lokale (op te richten) energiecoöperaties. Bronnen VanOns werkt – zoals alle bij de VanOns-beweging aangesloten coöperaties – volgens het coöperatieve handvest dat de Internationale Coöperatieve Alliantie in 1895 opstelde. Honderd jaar later in 1995 is de vernieuwde versie vastgesteld. Daarbij is samenwerking met commerciële ontwikkelaars mogelijk, ook als deze ontwikkelaar de initiatiefnemer is. Ze moeten zich dan wel conformeren aan in ieder geval de gedragscode Zon-op-land van Holland Solar, hun eigen belangenorganisaties, en het Manifest Zonneparken Noord-Nederland van Bronnen VanOns. Dat betekent dat er altijd sprake is van minimaal 50% lokaal eigendom. Via de lokale energiecoöperaties worden de opbrengsten lokaal op democratische wijze verdeeld aan bijvoorbeeld het verduurzamen van woningen, leefbaar houden van buurten en dorpen of het investeren in nieuwe energieprojecten.

Ook hier geldt dat Energie VanOns de afnemer van de lokale productie is en deze lokaal distribueert, waardoor scherpere tariefafspraken zijn te realiseren. Bronnen VanOns ontwikkelt alleen als er een gedragen proces van acceptatie en participatie van de omgeving (buurt, wijk, dorp) plaatsvindt. Bovendien dient na realisatie het energieproject te worden overgedragen aan de lokale gemeenschap via een energiecoöperatie of een ander georganiseerd en duurzaam ingericht verband. Tijdens de ontwikkel- en realisatiefase wordt ook rekening gehouden met lokale werkgelegenheid en sociale component daarbinnen (werkgelegenheid voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt).

Voor meer informatie: <https://www.energievoordrenthe.nl/res+drenthe/toolkit+communicatie/>

Is het een goed idee als gemeenten gezamenlijk een energiecoöperatie opzetten, zodat iedereen meeprofiteert van de opbrengsten, en niet alleen de aandeelhouders?

Energiecoöperaties zijn het voertuig om de opbrengsten lokaal en op democratische wijze te bestemmen. Leden van energiecoöperaties zijn niet per definitie financiële aandeelhouders en de verdeling van de opbrengsten beperkt zich geenszins tot de leden van de energiecoöperaties. Energiecoöperaties zijn per definitie onafhankelijke, autonome en zelfredzame organisaties die onder toezicht van de leden staan. Bij lokaal eigendom profiteert iedereen mee, ook de mensen die zelf geen middelen hebben om financieel te participeren. In plaats van zelf een energiecoöperatie op te richten, faciliteert een gemeente het oprichten van energiecoöperaties. Gemeenten stellen beleidskaders op die aansluiten bij de afspraken in het Klimaatakkoord en de Regionale Energie Strategie waarin (minimaal) 50% lokaal eigendom als niet-onderhandelbaar gegeven is opgenomen.

Hoe worden lokale initiatieven ondersteund?

Lokale initiatieven kunnen op verschillende manieren worden ondersteund bij het oprichten van een energiecoöperatie of door zich aan te sluiten bij een bestaande energiecoöperatie. De Energiewerkplaats

Drenthe, waarvan de Drentse KEI als coöperatieve expert onderdeel uitmaakt, biedt ondersteuning aan initiatieven en energiecoöperaties door middel van:

- kennisoverdracht;
- documenten voor de oprichting van coöperaties;
- formats en rekenmodellen voor en ondersteuning bij het opstellen van plannen van aanpak voor energiebesparingsprojecten, het ontwikkelen van productie-installaties of integrale energiesystemen en het realiseren van energieneutrale buurten en dorpen.

Daarnaast biedt de provincie Drenthe via de Expeditie Energieneutraal Wonen 2040 subsidies aan voor het:

- oprichten van energiecoöperaties;
- uitvoeren van haalbaarheidsonderzoeken;
- financieel ondersteunen van projecten voor energiebesparing en energieproductie.

De provincie Drenthe maakt de komende jaren geld vrij om de Energiewerkplaats te versterken. Zo gaan extra initiatievenbegeleiders werken aan het vergroten en professionaliseren van het aantal energiecoöperaties. Streven is dat er een provinciaal dekkend netwerk van energiecoöperaties komt. Verder creëert de provincie Drenthe samen met het ministerie van Economische Zaken een ontwikkelfonds voor energiecoöperaties om aanloopkosten van projecten voor grootschalige productie-installaties te financieren. Lokaal eigendom wordt hierdoor (als gelijkwaardige partner met commerciële ontwikkelaars) gewaarborgd en kan financiering krijgen via de reguliere kanalen. De Drentse KEI en Energiewerkplaats ondersteunen lokale energiecoöperaties met kennis en kunde hierbij.

Hoe zorgen we ervoor dat projecten eerlijk worden verdeeld over de regio?

Het gaat bij de RES niet om een eerlijke verdeling over de regio, maar om wat reëel en realiseerbaar is. In de RES-regio Drenthe heeft elke gemeente een ambitie geformuleerd. Samen met inwoners, ondernemers, maatschappelijke partners en andere partijen gaan ze invulling geven van deze ambitie.